

Ungerska originalets titel: Rövid vendégszereplés a Horányi klinikán

A Mi Klinikánk: Emlékek a Balassa utcából, Semmelweis kiadó, 2012, 63-66.

Kort gästspel på Horányikliniken

Våren 1960 kom jag till kliniken som praktikant inom ramen för en sjuksköterskeutbildning. Utbildningen var en nystartad experimentell verksamhet som riktades till ungdomar med studentexamen – allt för att höja kvaliteten på sjuksköterskeyrket. Kursen var tvåårig med föreläsningar tisdag och torsdag eftermiddagar, övrig tid tillbringade man som praktikant på olika kliniker. Deltagarna i denna nya form av utbildning rekryterades huvudsakligen bland ungdomar som, liksom jag, inte fått tillträde till universitetet. Mina föräldrar klassades som kapitalister på grund av sitt medelstora industriföretag. Även efter företagets förstatligande satt kapitaliststämpeln kvar och diskvalificerade mig för antagning till universitetsstudier.

Utbildningen till sjuksköterska gav en utmärkt möjlighet att använda väntetiden till nästa års antagningsansökan till medicinska fakulteten: den erbjöd möjlighet till fortsatta studier och närmade mig till läkaryrket. Praktiktiden fullgjorde jag huvudsakligen på Fjärde Kirurgkliniken i Városmajor. Den utomordentligt yrkeskunniga och livserfarna avdelningsföreståndarinnan tog hand om oss med en moders uppmärksamhet. Hennes mans död, orsakad av lungtuberkulos, som enligt hennes övertygelse berodde på smittan hon burit med sig hem från sjukhuset, kastade en skugga över hennes väsen. Förutom

avdelningsarbete deltog vi i enklare sysslor på operationsavdelningen, där till exempel operationshandskars kvalitet skulle kontrolleras. Man fick blåsa luft i handskarna och pressa in luften i alla fingrar. Om luften inte läckte ut godkändes handskarna för fortsatt bruk.

En gång fick jag hjälp av en manlig operationsassistent och snart kom vi att lekfullt hota varandra med uppblåsta gummihandskar. Striden blev alltmer intensiv och till slut lyfte han upp mig på ett operationsbord och körde under högljutt mörrande omkring mig i korridoren. Detta hade nog inte varit så illa, men jag skrattade högt och skrek tanklöst. Det var länge sedan jag lekte så roligt och jag blev påmind om tidigare slagsmål med mina kusiner. Så småningom uppmärksammades dock vårt upptåg av kollegerna och det blev förstås skandal. Jag förvånades över att de skällde på pojken och försökte försvara honom, men alla mina ansträngningar var förgäves. Han fick omedelbart sparken från kliniken. Jag tyckte mycket synd om honom och har tills i dag bevarat minnet av denna lek där man glömde sig själv.

Även om min huvudsakliga placering som sjuksköterskeelev var på kirurgi, fick jag överblick av hela medicinen, då rotation av praktikanter mellan olika kliniker var schemalagd. Mot slutet av andra året var det neurologins tur och jag tillbringade några veckor på Neurologiska kliniken. Vi var två elever på en avdelning. Avdelningsläkarna tog emot oss med entusiasm och gjorde allt för att bibringa oss kunskaper i neurologins grunder. Entusiasmen för ämnet, det noggranna, detaljerade arbetet att ställa rätt diagnos och glädjen av att undervisa var ingenstans så kännbart som på Horányikliniken.

Allt detta lämnade djupa spår hos mig. Kanske är det så att detta minne styrde även senare och att väva ihop forskning och undervisning av doktorander blev en självklarhet för mig. Jag har handlett mer än 25 doktorander till disputation och det var mina doktorander som gav mig den största glädjen, tillfredsställelsen och stoltheten.

Vid en återblick måste jag dock erkänna att avdelningsläkarnas entusiasm delvis berodde på sköterskeelevernas ungdom och kunskapsörst. Som imaginära medicinstuderande vid universitetet, ville vi veta allting, allting intresserade oss. Vi sög upp all kunskap som stod till buds eftersom vårt slutmål var att verkligen bli antagna till medicinska studier.

Efter en praktiktimme i neurologi frågade mig en av läkarna, Egon Fenyö, om vi kunde träffas utanför kliniken. Jag svarade ja och en kväll möttes vi vid spårvagnshållplatsen intill Szabadságbrons fäste på Pestsidan. Det var dags för middag och Egon var mycket hungrig. Vi åkte spårvagn över till Buda och gick in på en restaurang. Som vanligt i mitt dittillsvarande liv var jag inte hungrig och bad inte om någon mat. Egon beställde wienerschnitzel med potatis och sallad och började äta. Jag bara stirrade. Kanske stirrade jag väldigt intensivt och kanske skvallrade mitt ansiktsuttryck om att jag också blev hungrig, för en stund senare erbjöd Egon mig att dela på maten. Jag fick genast en egen tallrik och bestick och började äta. Under tiden beställde Egon en portion till och den delade vi också.

Så började det och så fortsatte det i 46 år. Betydelsen av detta första

möte kan jag inse till fullo först nu, 50 år senare. Nyligen berättade jag under en middag för en student - som härstammar från en palestinsk familj - hur det första mötet med min man avlöpte. När hon hörde historien spärrade hon upp ögonen av förundran. Den arabiska kulturen (och flera andra) anser att dela maten med någon är ett tecken på den djupaste, mest allvarliga vänskap. Den förutsätter total tillit, en sorts förpliktelse vänner emellan.

Den av min mor ärvda bergfasta viljan, den okuvlighet i allt som innebar förvärvande av nya kunskaper - hon höll på att lära sig ett nytt språk vid åttio års ålder - bar till sist frukt och efter två års väntan blev jag antagen till medicinska fakulteten. Efter de första två åren började jag "forska" på den neurofysiologiska avdelningen. Detta gav mig smak för forskningsarbete, att ställa frågor som sedan skulle besvaras med experimentella studier. Men jag fann den neurofysiologiska forskningen tungrodd, metoderna då för femtio år sedan, föreföll primitiva och långsamma. Vid den tiden råkade jag läsa en liten populärvetenskaplig bok om virus. Boken handlade om bakteriofager (bakteriernas virus) och bara i slutet fanns ett kapitel om smittkoppsvirus och smittkoppsvaccin. En ny värld hade öppnat sig för mig. Jag läste hela boken med stort intresse och vid det sista kapitlet visste jag att det var detta som intresserade mig, denna nya värld vars upptäckt jag ville delta i.

Från och med 1965 studerade jag vidare i Sverige och fortsatte forskningen på Karolinska Institutet under handledning av professorerna Eva och Georg Klein. Vi studerade leukemi hos möss på

ett tvärvetenskapligt gränsområde mellan tumörbiologi, immunologi och virologi. Det var ett spännande och rikt ämnesområde med gränslösa möjligheter att förvärva nya kunskaper, begränsat endast av tiden, dygnets 24 timmar. Tankegångar, idéer och nya kunskaper flödade fritt mellan medarbetarna, det fanns alltid fler frågeställningar än möjligheter att besvara dem experimentellt. Den verkliga turen var att tjugo års forskning på leukemi hos möss gjorde mig förtrogen med retrovirusfamiljen – även leukemi hos möss som jag forskade på orsakades av ett retrovirus och denna kunskap blev plötsligt oerhört viktig i mitten av 80-talet när AIDS-epidemin dök upp. Det visade sig att orsaken till AIDS, humant immunbristvirus (HIV), också tillhör retrovirusfamiljen, varför de under många år förvärvade erfarenheterna omedelbart kunde utnyttjas till att utforska en ny epidemi som hotade mänskligheten. Det var ett nytt forskningsområde och allt vi rörde vid förvandlades till guld, alla försöksresultat ökade vår kunskap med jättesteg.

Jag har dock inte helt lämnat neurofysiologin, då undersökningen av förändringarna i nervsystemet orsakade av HIV ingick i mitt forskningsfält och en av mina doktorander försvarade en avhandling inom detta ämnesområde i början av 90-talet. Mitt intresse för neurologi och psykiatri kvarstår till dagens datum. Förutom att min nu bortgångne make Egon Fenyö var psykoanalytiker i Sverige, är mina bästa vänners intresse såväl i Ungern som i Sverige, riktat mot psykiatri och psykoanalys. Men det som verkligen fascinerar och oemotståndligt attraherar mig är virologi. I synnerhet det faktum att

retrovirus existerar i två skepnader, dels som virus utanför cellen, dels som en i cellen inbyggd gen, fyller mig med ständig hänförelse.

Eva Maria Fenyö (f. Padányi) var under några veckor 1960 praktikant vid neurologikliniken, Semmelweis universitet, Budapest. Hon började läsa medicin vid samma universitet och fortsatte sina medicinstudier på Karolinska Institutet, Stockholm. Sedan 1965 har hon med smärre avbrott ägnat sig åt forskning vid Institutionen för tumörbiologi, Karolinska Institutet. Hon doktorerade 1974 med en avhandling om musleukemivirus, skaffade sig erfarenhet i klinisk virologi 1980-81 och blev universitetslektor vid Institutionen för virologi, Karolinska Institutet, 1981.

Sedan 1984 ligger fokus på AIDS-forskning, variationer av HIV och förändringar av neutraliserande antikroppar under sjukdomsutvecklingen. 1996 blev Eva Maria Fenyö professor i virologi vid Karolinska Institutet, och 1999 vid Medicinska fakulteten, Lunds universitet, Lund. Professor emer. 2007.